

בין הסערות

הצפון אמנם בתקופה הירוקה ביותר בשנה, אבל אין שום דבר פסטורלי בגבולות סוריה ולבנון ✘ עם עלייה דרסטית בתדירות שיגורי הרקטות והטילים של חיזבאללה, איומי רחפנים וכטב"מים ופגיעות טילי נ"ט – כוחות צה"ל בגבולות מנהלים קרב הגנה עצים

חנן ברנדס | צילום: איתי כהן

בין הברושים הזקופים, הכלניות והרקפות הפורחות, המרחבים הירוקים והאוויר הצלול – הנסיעה בחלקן הצפוני של כביש 70 מגלה מראות לא שגרתיים. על תמרור תנועה בצד הכביש תלוי שלט שמסביר בפשטות: "איום נ"ט: תנועה עפ"י סימון בלבד". מבט מסביב, ונדמה כאילו מישהו פה התבלבל. פה, בין הנופים המטרפיים של צפון הארץ, אחרי חורף רווי גשמים, פה עלול לפגוע טיל נ"ט של החיזבאללה? הדיסוננס הזה – בין הפסטורליה האידיאלית לבין איום ביטחוני ממשי – הוא שגרתי עבור כוחות צה"ל המאיישים את גבולות הצפון בתקופה המתוחה ביותר שידעה מדינת ישראל. "עכשיו זה שיא הפריחה", אומר סא"ל (מיל') דותן רזילי, קצין מבצעים בחטיבה 300, בזמן שהגי"פ הצבעוני שלו חולף על פני פארק גורן הגלילי. "בימים כתיקונם, בסופי שבוע יש פה מלא אנשים – מלא מטיילים, על-האש בכל מקום. והנה, הפארק ריק לגמרי. החיילים החדשים שבאים לגזרה, זה נראה להם שקט ורגוע, מלא טבע ונוף – סך הכול נחמד. אבל מהר מאוד הם מבינים את המצב. "מתחילת המלחמה אנחנו רואים פה ירי של רקטות וטילים, גם על אזרחים, גם על מקומות שיש בהם צבא. בחלק גדול מהמקרים אנחנו 'נהנים' מכיפת ברזל, אבל היו לנו מספר אירועים שבהם כיפת ברזל לא יירטה והיו פגיעות בחיילים, וחמור מכך, פגיעה

באזרחים". רק בשבוע שעבר נהרג מירי נ"ט פטניבין מקסוול, אזרח הודו בן 31 שעבד בחקלאות באזור מרגליות שבאצבע הגליל; ב-14 בפברואר נהרגה החיילת סמ"ר עמר שרה בנג'ו מרקטה בצפת, וחודש לפני כן נהרגו ברק איילון ואמו מירה מירי חיזבאללה לכפר יובל. לכל האירועים הללו מתווספים, כמובן, מטחים של מאות רקטות וטילים על תושבי הצפון; ובסך הכל נרשמו אלפי שיגורים לעבר ישראל. עבור חיילי המפקדות בחטיבות המרחביות בגליל ובגולן, לוחמי החי"ר ושריון ששומרים על הגבולות וקציני המבצעים בשירות מילואים מאז השבת השחורה – האירועים הללו לא שינו הרבה ברמת המוכנות. הגנה התקפית, שגרת מלחמה, קרב הגנה – קראו לזה באיזו דרך שתבחרו, מה שברור הוא שהכוחות עובדים מסביב לשעון ובלי הפסקה מאוקטובר האחרון. סכנת ההתחממות בגזרה היא עצם הסיבה לנוכחותם המוגברת באזור, והדריכות גוברת לקראת תרחיש של מלחמה בלבנון והסלמה כלל ארצית. כל אירוע שכזה מגביר את החשש של אזרחים בעורף, שחלקם מתכוננים לתרחיש מעוררי דאגה של ניתוקי חשמל ממושכים כתוצאה משיגורים מסיביים של חיזבאללה. נדמה שהשיח על "מלחמת לבנון השלישית" הפך שגור לא רק בפי גורמים צבאיים מעוררים אלא גם בכלי התקשורת, בשיחות מסדרון ואצל

לוחמים ב ש ט ח "אנחנו ערוכים לכל תרחיש. יש לנו גנרטורים וגנרטורים לגיבוי", אומר סא"ל (מיל') רזילי. "בנוסף, לפחות באזור שלנו (יישובי הגליל המערבי – ח"ב) חברת החשמל חיברה גנרטור גדול לכל יישוב, וזה אמור לתת מענה".

גם בתחום המענה הרפואי, הצוות מכין את עצמו להתעצמות הלחימה. "אנחנו ב'מיינדסט' של להכין את עצמנו למלחמה", אומר קצין ארגון רפואה (קא"ר) חטיבה 300, סג"ם גיא לויטץ. "הצוות שלי מגיע לפחות פעם-פעמיים בשבוע כדי לאמן את הגדודים בשטח, לאמן את החוליות הרפואיות, הצוותים. אנחנו רוצים לתרגל כמה שיותר, כדי שביום בו נדרש לכך, נוכל לטפל בצורה הכי טובה שיש".

במקביל להיערכויות הללו, הכוחות מתמרנים בין האיומים שנמצאים למולם כאן ועכשיו, במציאות חמורבת במשתנים רבים. "יש מתח מורכב בין הצורך להגיב ליכולת של חיזבאללה לפגוע בנו, לבין הרצון של

"השקט יכול להתהפך". כביש מערכת בגבול סוריה

המודיעין. "האתגר הכי משמעותי שלנו הוא התמודדות עם 'אויב נעלם', מסביר קמ"ן חטיבה 300, רס"ן י. "עולם העבודה עם רחפנים התחזק משמעותית כתוצאה מכך, כדי להשלים פערי מידע באזורים שאנחנו לא רואים בקו ישר. כמעט לכל גדוד היום יש צוות רחפנים. הגענו למצב שאנחנו הופכים גם את הלוחם בקצה לסנסור מודיעיני. למשל, רחפן או לוחם זיהה משהו חשוד בשטח – הוא יודע להעביר את המידע מיד לחמ"ל, ושם עושים עיבוד מהיר של המידע; בתוך זמן קצר אפשר כבר לפגוע במטרה. זה לא דבר מובן מאליו".

לא רק כוחות צה"ל משתמשים ברחפנים – אלא גם חיובאללה, ששולח יותר ויותר כלי טיס בלתי מאוישים לשטח ישראל. "לא הופתענו מבחינת

סמל לינוי בן שלוש, פרמדיקית בגזרת הגליל: "שמעתי אזעקה וראיתי עמוד אש יוצא ממקום הפגיעה. רצתי לשם כדי לבדוק אם יש פצועים, ידעתי שאלה יכולים להיות חברים שלי"

חיובאללה לחדור לשטח ישראל", מסביר רס"ל (מיל) רזילי. "המענה לאיום של חדירת מחבלים הוא לפזר הרבה כוחות בהרבה מקומות, להיות מוכן על הגדר וכן הלאה. מצד שני, כדי להתגונן מהירי של חיובאללה אתה צריך למצוא את העמדות שבהן לא יראו אותך – כדי לא להפוך למטרה. זו שאלה תמידית שכל אחד כאן שואל את עצמו, מדרגת המ"פ ועד למח"ט: מתי חשוב יותר להתמגן ולא לתת לחיובאללה מטרות לירי, ומתי חשוב יותר להראות נוכחות ולא לתת להם לחדור. זה מייצר אתגר פיקודי לא פשוט, איך אתה מסביר לחיילים שבאו למלחמה – ועבור חלקם זו המלחמה הראשונה אי-פעם – שהחשיבות משתנה, שיש תנודות. זה לא בהכרח פשוט להבנה".

"האתגר הכי משמעותי שלנו הוא התמודדות עם 'אויב נעלם'"

היכולות שלהם, אבל אנחנו כן מאותגרים מבחינת היכולת להפיל ולשבש אותם, לגרום להם שלא יטוסו", מסביר סא"ל (מיל) רזילי. "הכטב"מים מעוררים באנשים פחד קמאי שכזה. גם מנהרות וגם כלי שבא מהשמיים, אני לא יודע מה ייפול עליי פתאום".

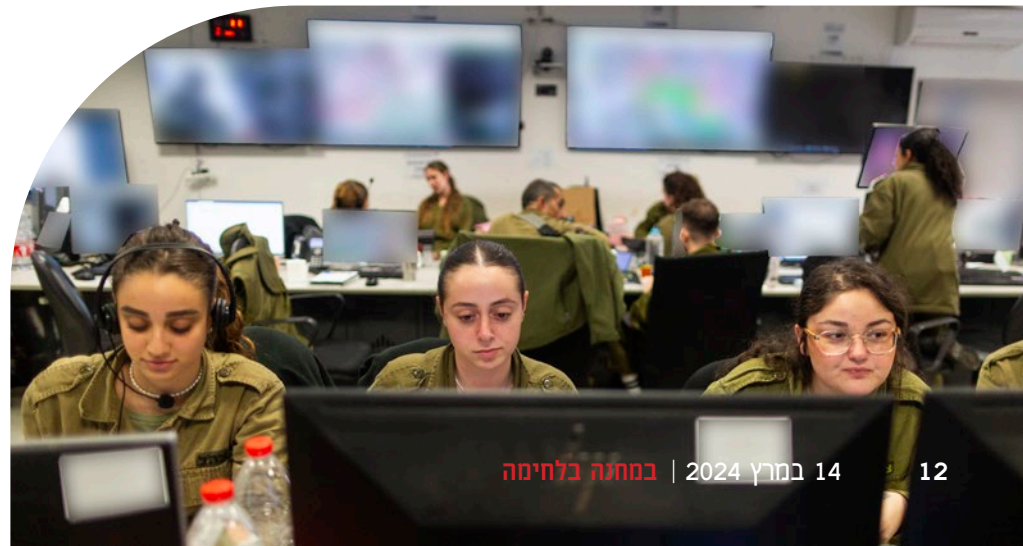
מי שלא בדיוק חולקת את הפחד מהכלים השמימיים היא סמל לינוי בן שלוש, פרמדיקית בחטיבה 300, ששהתה בסמוך למקום פגיעה של כטב"ם. "שמעתי אזעקה וראיתי פתאום עמוד אש יוצא ממקום הפגיעה. רצתי לשם כדי לבדוק אם יש פצועים – לא חשבתי על פחד, לא חשבתי על כלום – רק הפצועים היו בראש שלי", היא נזכרת. "בגלל שהפגיעה הייתה קרובה למקום שבו אנחנו משרתים, ידעתי שהפצועים הם כנראה חברים שלי, וזו חוויה עוד יותר מורכבת. בסוף האנשים שנמצאים איתי בכוננות תמידית, הם העוגן שלי כאן: אנחנו יחד 24/7, גם אין ממש קליטה אז חייבים להיות צמודים. אותם אנשים שעוברים איתי אירועים בגזרה הם אלו שאחר כך מתקלחים, צוחקים וישנים לצידו, איתם אני מרגישה הכי בנוח, גם לדבר אחר-כך על דברים שקרו, לעבד את החוויות. זו אולי קלישאה, אבל האנשים זה מה שמחזיק אותי".

מחבל מכין את המשגרים מראש, או מכוון טיימר מרחוק על מנת להרחיק את עצמו מהמשגרים. זה מייצר מצב שכשאנחנו מוצאים את נקודת השיגור ויש לנו אפשרות לפגוע בה, אין את מי להרוג. מי שהכין את הפעולה, לא נמצא שם".

האויב הנעלם

מקרים דוגמת אלו – בהם חוליות המחבלים הלבנוניים מנסות לפגוע מרחוק – דורשים מהכוחות בצפון עבודה צמודה ושוטפת עם

נדמה שאתגרי הלחימה בצפון מתאפיינים לא פעם בחוסר שגרתיות שכזו. בניגוד ללחימה ברצועת עזה, שבה המטרות יחסית ברורות, כאן נדרש תמרון סביב ה'הפתעות' של חיובאללה. "אנחנו מנהלים 'קרב מוחות': הם לומדים אותנו, וגם אנחנו אותם", אומר סא"ל (מיל) רזילי. "מאז 7 באוקטובר אנחנו נתקלים באתגרים מבצעיים שמשתנים כל הזמן – למשל, אתגר הרקטות והטילים. ברוב המקרים, השיגורים מתבצעים ממקומות שהאויב לא נמצא בהם פיזית. כלומר,

"אם לוחם זיהה משהו חשוד בשטח הוא יודע להעביר את המידע מיד לחמ"ל"

רס"ן יונתן לוי, מ"פ שריון ברמת הגולן: "אנחנו מנהלים קרב הגנה בגזרה הכי רגועה, וזו ההצלחה שלנו. זה שלא קורה כלום, זה אומר שאנחנו עושים את העבודה שלנו"

הביתה, למשהו שמתחיל להרגיש כמו שגרה, ואז להתגייס מחדש", מציין סרן (מיל') רועי ירחי, מ"מ בגדוד המילואים 7016, שתפס גזרה בגליל העליון, השתחרר וחזר – הפעם לגזרת הגולן. "אתה אוסף את הילדים ואומר להם שחזרת. שומע 'אבא, אתה ישן פה הלילה?', ועונה 'זהו, נגמר, אני כאן איתך, אבא לא הולך לשום מקום'. אתה כבר רוכב בחזרה את האמון של הילדים ואחרי שבועיים צריך להסביר להם שוב שאבא מתגייס למילואים".

"אני מרגיש כאילו אני בלחימה כבר חמש שנים", מצטרף לדבריו רס"ן (מיל') יונתן לוי, מ"פ שריון ביחידת "עוף החול" שתופסת גם היא קו בגולן. "זה מרגיש ארוך יותר מהסדר – הדרום נדמה כמו לפני כל כך הרבה זמן. כמה עברנו: שיחררנו

אותם אנשים, כך נדמה, הם לעיתים דמויות מגוונות במיוחד. על רקע החורש הירוק ותחת איומי הטילים – מתרחשים חיבורים מפתיעים, בעיקר בין אנשי המילואים לחיילים הסדירים. צה"ל אמנם ידוע בהיותו כור היתוך, אבל ספק אם אי-פעם מילואימניק בן 57, מורה לשל"ח במקצועו, שירת לצד תלמידה שלו לשעבר. "היום בבוקר אני נכנס לחמ"ל אג"ם, ופתאום שומע מאחוריי 'בוקר טוב המורה!', מספר אבישי למפרט, המשרת במילואים באגף הגמ"ר (הגנה מרחבית) בחטיבה 300. "זה קורה הרבה במלחמה – אני פוגש חיילים סדירים, או כאלו שכבר במילואים, שהיו תלמידים שלי. אם זו סמב"צית שעושה לי שלום מבעד למחשב או קצינה שעוברת ונותנת חיבוק. זה כיף לפגוש תלמידים

רכב שספג פגיעה ישירה מנ"ט בשולי כביש בגליל

את בארי, החזקנו את הגדר, נלחמנו בבית חאנון. השתחררתי, פיטרו אותי מהעבודה, נעשיתי מובטל – ועכשיו אני שוב במילואים, בגולן. אני כבר ויתרתי על השנה הזו, מבחינתי זו שנת מלחמה".

השהות הממושכת במילואים מוכרת היטב גם למאות חברי כיתות הכוננות בצפון, שקפצו להגן על הבית מהרגע הראשון. בכניסה למושב שתולה על גבול לבנון, יושבים חברי כיתת הכוננות בש"ג שעוצב כסלון ארעי, מעשנים סיגריה ופוקחים עין

הסד"כ שלהם מורכב ממילואימניקים. "כמעט כל התא שלי מורכב מאנשי מילואים", אומר קא"ר החטיבה, סג"ם לויטץ. "עצם זה שאנשי מילואים פה כבר 150 יום בלי להוציא מילה וכלי להתלונן, והם באים ונותנים הכול – מחזק את התחושה שגם אנחנו צריכים לתת את הכול".

אך ככל שהמלחמה נמשכת, כך המשך המילואים הופך מאתגר יותר. "המוטיבציה שהייתה ב-7 באוקטובר כבר לא בשיאה, עם כמה שזו אמירה מורכבת. המעברים הם החלק הכי קשה: לחזור

– אני חושב שגם להם. הם רואים שלא רק דיברתי באוויר בתור מורה, אלא גם אני בעצמי מגויס".

למפרט אינו המילואימניק היחיד שממשיך לשרת גם הרבה אחרי שסיים את חובתו הרשמית למדינה. "מישהו צריך לעשות את זה", אומר יהודה קמינסקי (51), המשרת במילואים בפלוגת הקשר של החטיבה. "אשתי נשארה בבית, היא עוברת תקופה קשה ונאבקת במחלת הסרטן. היא ממש מעריצה את זה שאני עדיין עושה צבא, היה לה ברור שאני יוצא למילואים. אני שומע בחדשות על החוסר באנשי מילואים ושיש צורך לעבות את הכוחות, אז ברור שאני מגיע. חוץ מזה, אני שמח לשמור על כושר".

בלי ציוד על הפרקט

עם פרוץ הקרבות נרשמה התייצבות מרשימה במיוחד של כוחות המילואים בגזרות הצפון. "כבר בערב ה-7 באוקטובר היינו כאן פי שלושה מהסד"כ הרגיל", נזכר רמ"ט חטיבה 300, אל"ם (מיל') יגאל נחום. "כל הגדודים שלנו התגייסו, ובאותו הלילה הם היו כבר במשימות. הם עבדו בלי הפסקה עד ששחררו עד לפני חודש". גם תומכי הלחימה – אנשי המפקדה, אג"ם, הגמ"ר, צוותי רפואה ועוד – מעידים על כך שרוב

"פה זה אפס או מאה". רמ"ט חטיבה 300 אל"ם (מיל') נחום

מתדרכים אותו שכל נזק שנגרם, חייב לתעד מיד. אנחנו מקפידים גם בשמירת טבע, לא ללכלך. זה לא רק מתוך ראייה ירוקה, זה ממש ביטחוני. במקומות שהשארנו זבל, חיזבאללה שלח פצמ"ר. כשהתחלנו לנקות – הם לא הבינו איפה אנחנו נמצאים."

סא"ל (מיל) רזילי, קצין מבצעים בחטיבה 300: "במקומות שהשארנו זבל, חיזבאללה שלח פצמ"ר. כשהתחלנו לנקות - הם לא הבינו איפה אנחנו נמצאים"

בין שברי הזנכיות

הקשר עם היישובים, ובמיוחד עם הרבש"צים, מעסיק את הכוחות לא מעט. אמנם כל היישובים במרחק של 5 ק"מ מהגבול פונו, אבל עשרות

"זה מרגיש ארוך יותר מהסדר". מילואימניקים ברמת הגולן

אני יודע שברגע שמתחיל בלאגן ביטחוני – 'חרבו דרבו' מה שנקרא", אומר משה אמסלם, חבר כיתת הכוננות בקיבוץ אילון. "אני לא הסכמתי לטנקים ולנגמ"שים להיכנס לקיבוץ. ראיתי מה קרה בחניטה – פשוט כיסחו את הקיבוץ. היו לי המון ויכוחים על העניין של לשמור על הסדר, 'מחר אתם הולכים ואני אשאר פה עם הנזק'. באים לך 160 חיילים לישון באולם ספורט – השירותים שם לא בנויים ל'אודרוב'. ביקשתי לא לשים ציוד על הפרקט, לא הקשיבו לי. בסוף אמרתי, 'כולם החוצה', צריך להיות קשוח בדברים האלה". במקביל גם הצבא מבין שמדובר בסוגייה חשובה. המודעות של הכוחות לנושא הנזקים המשניים

על כל יוצא וובא. "כולנו תושבי המקום, נולדנו פה, ואנחנו רוצים להגן על המקום שגדלנו בו", אומר קובי לסרי, חבר כיתת הכוננות במושב. "הילדים צריכים לחזור לגנים, ובתחושת ביטחון. שהגנת תפתח את הגן כמו ב-6 באוקטובר – זו השאיפה שלנו". "במקביל, אנחנו רוצים לשמור על הצביון האזרחי של היישובים", מוסיף שלומי, רבש"ץ המושב. "אנחנו לא רוצים להיות מחנה צבאי, עם בטונדות ובונקרים בכל מקום". מבט סביב מבהיר את התמונה – נזקי השבועות הראשונים ללחימה מורגשים; אם זו תחנת אוטובוס הרוסה לגמרי כתוצאה מדריסה של טנק, רכב שרוף שנוטר

"היישובים לא נראים כמו שנראו בשישי לעשירי". כיתת הכוננות של שתולה

עובדי חקלאות ותשתיות נאלצים להמשיך בעבודתם החשופה על הגבול; לרוב הם גם אלו שמשלמים על כך בחייהם. אגף הגמ"ר בחטיבות המרחביות מתעסק בדיוק בפן הזה – תיווך המצב המבצעי לאזרחים שחייבים לעבוד באזור. "כשאתה רוצה להגיד לכוחות צבאיים לעלות על שכפ"ץ וקסדה, אתה יכול להשתמש בביטויים כמו 'כוננות ספיגה' או 'גשם סגול'. לאזרח אין 'כוננות ספיגה', אין לו מה לעשות עם ביטוי כזה",

ליישובים עולה, עם הקפדה יתרה מצד המפקדים. "עד לאחרונה החיילים ישנו ביישובים וזה היה פתרון נוח לכולם, אבל בשבועות האחרונים התחלנו להוציא חיילים מהיישובים", אומר רס"ל (מיל) רזילי. "הבנו שזה לא מתאים שצבא ישן במבני ציבור ובבתים של אזרחים, עם כמה שהם מקסימים ורוצים לארח. מתוך מחשבה קדימה, על היום שאחרי: אנחנו נישאר כאן וגם התושבים, והקשר איתם הוא חשוב. כל חייל שמגיע לגזרה,

בשולי כביש הגישה או סימנים של זחלים על האספלט. "היישובים לא נראים כמו שנראו בשישי לעשירי, מה שנקרא", מוסיף סרן (מיל) ירחי. "הם מבוצרים משמעותית – גם מבחינת צמ"ה, כלים כבדים, תלים, חול, בטונדות. בנינו ממש מבצרים. הכול בהיערכות קיצונית למלחמה". כפועל יוצא מההכנות הללו, ביישובים מסוימים החליטו שלצד הצורך המבצעי, חשוב להם שהבית לא יהפוך לבסיס. "אני כבר 37 שנה בכיתת כוננות,

40 שנה עבדתי בגידול תרנגולות, אבל זה נגמר, אני בטרומה. גרשון ליד חלון ביתו המנופץ

מסבירה סגן רוני אופיר, ע. קצין הגמ"ר בחטיבה 300. "אם יש חשש לירי, למשל, אנחנו צריכים לחשוב איך אנחנו מסבירים את זה לאזרחים בלי להלחיץ ובלי ליצור אייטם בחדשות. לתווך את זה במילים שאזרחים יבינו, ויוכלו להמשיך בשגרת החיים שלהם. אנחנו צריכים להבין מה המשמעות – האמא צריכה להוציא את הבן שלה מהגן? החקלאי צריך להפסיק את העבודה שלו? אלו נושאים מאוד רגישים, בעיקר אחרי חמישה חודשים שגם ככה כולם על קוצים". התקשורת הזו קריטית במיוחד למול אופי המצב

רס"ן יונתן לוי, מ"פ שריון ברמת הגולן:

"כמה עברנו: שיחררנו את בארי, החזקנו את הגדר, נלחמנו בבית חאנון. השתחררתי, פיטרו אותי מהעבודה - ועכשיו אני שוב במילואים, בגולן"

סרן (מיל') ירחי. "הם בודקים אותנו כל הזמן, איך אנחנו שומרים על הגבול הזה, איך אנחנו מתפקדים ונראים. אנחנו מנהלים פה שגרה של מוצב – מארבים, סיורים, זיהויים ומודיעין – מתוך הבנה שכלל הצפון יכול להיכנס למלחמה. התרחיש המלחמתי הוא תרחיש שבו מאות מחבלים פורצים לכלל היישובים ומנסים לכבוש את יישובי הצפון בסגנון 7 לאוקטובר". האתגר הגדול של הגולן – עוד יותר מגבול לבנון – הוא השמירה על המתח המבצעי. "פה זה אפס או מאה", אומר רס"ן (מיל') לוי. "אין פה צבע אדום", לא רואים אויב, אין חוליה שמנסה לחזור 'בקטנה'. או שלא קורה כלום – ממש

הצפוניים ביותר, ממשיכה גם מעבר לדיווחים קצרים בקשר. כך, כאשר בתחילת החודש פגעה רקטה פגיעה ישירה בביתו של גרשון בן ה-70, היו אלה כוחות צה"ל שביקרו אותו לפני שכל גורם אחר הגיע לזירה. "40 שנה עבדתי בגידול תרנגולות, אבל זה נגמר. אני בטרומה", הוא אומר, מבטו הכואב אל הנזק העצום שספג לול התרנגולים שלו כתוצאה מהרקטה. הפיצוץ היה עז כל כך, עד שזכוכיות ביתו, הסמוך ללול, התנפצו כליל ופצעו אותו. טיפות הדם עדיין ניכרות על מרצפות שביל הגישה לבית, בין שברי הזכוכית; הכול עומד במקום מאז הפגיעה, בהמתנה למשלחת של משרד החקלאות אשר תאמור את

"המשימה לדאוג לתושבים היא גם על רשויות המדינה". סא"ל (מיל') רזילי סמוך ללול התרנגולות ההרוס

כלום, טנק אחד לא אז – או שתהיה פה פלישה בסגנון שראינו. אנחנו מנהלים קרב הגנה בגזרה הכי רגועה, וזו ההצלחה שלנו. זה אומר שהאויב מבין שאנחנו בנקודה חזקה ומחליט לא לתקוף. זה שלא קורה כלום, לא אומר שמשעמם פה, אלא שאנחנו עושים את העבודה שלנו. אומרים לך, 'שמע, אין פה כלום, למה אתה עושה לי עוד סיור על הקו?', אבל זה בדיוק העניין. ברור לנו שהכול יכול להתהפך פה בשניות" ⊗

הנזק. "זה מעציב אותי שעבר שבוע ועדיין אף אחד לא מגיע לכאן", אומר סא"ל (מיל') רזילי. "המשימה לדאוג לתושבים היא גם על רשויות המדינה". בעוד צה"ל מנהל אינטראקציה צמודה עם האזרחים בגבול לבנון – שלא יכולים להתעלם מחיזורי החיזבאללה – בגבול סוריה המצב נראה אחרת. "חיזבאללה למדו את הטריק של לאגף אותנו מהצד, ולבוא מהגזרה הסורית", אומר

הביטחוני הנוכחי בצפון – החקלאים עדיין עובדים על הגדר ואזרחים חוזרים מדי פעם לבתיהם המפונקים. "היה לנו אירוע שבו החמ"ל זיהה שיש כוונה לירות בחקלאי שעבד סמוך לגבול", נזכר סרן (מיל') תום פישר, המשרת באגף הגמ"ר. "הגענו לטלפון שלו, והתרענו – אמרנו לו 'קיבלנו דיווח מסוים, אנחנו צריכים שתתקפל'. כמובן לא אמרנו לו בדיוק מה הדיווח – לא להכניס סתם ללחץ". מערכת היחסים של כוחות הצבא עם האזרחים